

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli STK'sı Temsilcilerinin ve Engellilik Alanında alışanların AB Sürecinin Engellilere Etkisi Konusundaki Bakış Açısını Ölçen Niteliksel Analiz

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

PROJE HAKKINDA

Bu rapor “Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) II” altındaki 2016 yılı için “Türkiye Eylem Planı” kapsamında AB tarafından finanse edilen “AB Sivil Toplum Diyaloğu” programı kapsamında yürütölen AVRUPA ve ENGELLİLİK Projesi bünyesinde hazırlanmıştır. Türkiye ve AB arasında Sivil Toplum Diyaloğu Hibe Programı (CSD-VI) 4.750.000 avro bütçeye sahip, Türkiye ve AB sivil toplumları arasındaki etkileşim ve diyaloğu yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde artırmayı hedefleyen ve Türkiye’nin, AB’ye üyeliğinin önemi ve faydalarına ilişkin olarak her iki toplumda da farkındalık artırma girişimlerini destekleyen bir programdır. Sivil Toplum Diyaloğu Projesi, AB Başkanlığı tarafından koordine edilmektedir.

Bu program kapsamında finanse edilen Avrupa ve Engellilik Projesi, Türkiye genel kamuoyunun ve engelli camiasının, Avrupa Birliği sürecinin engellilere yönelik olumlu etkileri konusunda farkındalığını artırmayı ve engellilerin Türkiye’deki AB sürecini benimsemelerine destek sağlamayı amaçlamaktadır. Projenin koordinatör kuruluğu Sinop Spastik Çocuklar Derneği (<https://www.sinopscd.org.tr>)’dir. Projenin ortakları ise Romanya’dan IPP (<http://cluj.institutphoenix.ro/>) ve İtalya’dan CEIPES (<http://ceipes.org/>) isimli STK’lardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Projenin hedefleri Őunlardır:

- Türkiye'de, engellilerin ve engelli camiasındaki farklı aktörlerin, AB sürecinin engellilere yönelik etkisine dair algısını ölçümlemek.
- Türkiye'nin, AB üyelik sürecinin engelli hakları üzerindeki potansiyel olumlu etkilerini görünür kılmak.
- AB ve Türkiye'deki engelli STK'ları arasındaki iş birliğini artırmak.

Proje çıktılarına Őu adresten ulaşabilirsiniz.

[\(https://avrupaveengellilik.org/\)](https://avrupaveengellilik.org/)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

İÇİNDEKİLER

- 1.ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....2
- 2.ARAŞTIRMA BULGULARI.....4
- 3.SONUÇ VE ÖNERİLER.....50

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli STK'sı Temsilcilerinin ve Engellilik Alanında alışanların AB Sürecinin Engellilere Etkisi Konusundaki Bakış Açısını Ölçen Niteliksel Analiz

Hedef Grup

Engelli STK'sı temsilcileri
Engellilik Alanında alışan Gönüllüler

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Rapora konu edilen niteliksel araştırma 2 farklı türdeki niteliksel ölçümlenmenin sonucudur. Bu niteliksel ölçümlenmelerden ilki 100 kiŐi ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar, ikincisi ise 20 kiŐi ile gerçekleştirilen fokus grup çalışmalarınıdır. Derinlemesine mülakatlar ve fokus grup çalışmaları pandemi nedeniyle online olarak gerçekleştirilmiştir ve tüm görüşmelerin kayıtları tutulmuŐtur. Bu sayede raporun yazımında derinlemesine mülakatları yapan uzmanların görüşme tutanaklarının yanı sıra doğrudan görüşme kayıtlarından da yararlanılmıştır.

AraŐtırmanın soruları öncelikle görüşmeleri gerçekleŐtiren uzmanlar, Sinop Spastik Çocuklar Derneği engellilik uzmanları ve raporu yazan niteliksel rapor koordinatörü tarafından oluşturulmuŐtur.

Görüşme yapılacak kişilerin seçiminde kişilerin engellilik camiasındaki aktifliği göz önünde bulundurulmuŐtur. Derinlemesine mülakatlar için 100 kiŐi, fokus gruplar için 20 kiŐi olmak üzere toplam 120 kişinin seçiminde coğrafik dağılıma özen gösterilmiştir. Katılımcıların hepsi engellilik camiasında hizmet veren kişilerdir.

Derinlemesine mülakat soruları oluşturulduktan sonra bazı STK temsilcileri ile görüşülerek sorulara son hali verilmiştir. Ardından derinlemesine mülakat uzmanları online olarak kişilerle derinlemesine mülakatları gerçekleŐtirmiŐtir. Her bir görüşme kayda alınmış ve kayıttan deŐifre ederek raporlaŐtırılmıştır. Ardından bu raporlar niteliksel analiz uzmanına iletilmiş ve bu raporun yazım aşamasına geçilmiştir. Araştırma sürecinde toplanan veriler betimsel ve içerik analizine tabii tutulmuŐtur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Hem derinlemesine mülakatlar hem de fokus grup çalışmalarını zoom platformu üstünden gerçekleştirilmiştir.

Katılımcı Profili:

Derinlemesine mülakatlara katılanların hepsi engellilik alanında aktif olan kişilerdir. Çoğunluğu engelli STK'sı yöneticisi, bir kısmı engelli STK'sı üyesi ve bir kısmı da engellilik alanında farklı alanlarda çalışan kişilerdir. Katılımcıların 46 tanesi erkek, 54 tanesi kadındır. Katılımcıların önemli bir kısmının ailesinde engelli kişiler bulunmaktadır. Bu durum biraz da Türkiye'deki engelli STK'larının yapısını yansıtmaktadır. Türkiye'deki engelli STK'ları daha çok engelli veya engelli yakınları tarafından kurulmuştur.

Fokus gruplar 2 uzman ve 5'er katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Online çalışmanın verdiği olanaklar ile katılımcıların aynı şehirde olması zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Bu sayede farklı illerden katılımcılar bir araya getirilebilmiştir. Her bir fokus grupta 2-3 engelli STK'sı temsilcisi, 1-2 kamu görevlisi ve 1-2 engelli veya engelli yakını yer almıştır.

Raporlama Yöntemi:

Bu çalışma niteliksel olarak düzenlendiği için sayısal olarak sonuçlar verilmemiştir. Bunun yerine farklı alanlardaki karşıt görüşlerden bahsedilmiştir. Özellikle de farklı yaklaşımlara sahip olan katılımcıların görüşleri derlenmiştir. Her bir soru açık uçlu olarak yöneltildiği için katılımcılar ister istemez kendi anladıkları şekilde cevap vermişlerdir. Sorulara verilen cevaplar içerisinde sorunun bağlamının dışına taşıdığı düşünölen konular ya ilgili soru altında raporlanmış ya da tamamen konu dışıysa hiç raporlanmamıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Derinlemesine mülakatlarda ve fokus gruplarda sorulan sorular bağlamına göre birleştirilerek aŐađıdaki sonuşlara ulařılmıŐtır. Bütün raporlar okunarak benzer görüşler birleřtirilmiŐ, ayrıık görüşler ise ayrıca belirtilmiştir.

Engellilere yönelik olarak ne tür faaliyetler yürütörsünüz?

Bu soru ile katılımcılarımızın engellilik alanında ne tür iŐler yaptıkları ölçölmeye çalıŐılmıŐtır. Katılımcıların önemli bir bölümü engelli STK'sı yetkilileridir. Bir kısmı ise engellilere yönelik eğitim veren kişiler ve bu alanda faaliyet gösteren kişilerdir. Katılımcıların engellilik konusuyla ilgilenme sebepleri çevrelerinde engellilerin olması ve onların ihtiyaçları konusunda toplumun yeterli desteği sunamadığına dair inançtır. Bu yüzden katılımcıların kayda değer bir kısmı engelli, engelli ebeveyni veya engelli yakınıdır. Katılımcıların bir kısmı ise bu alanda aldıkları eğitim veya iş hayatları nedeniyle engelli STK'ları ile yolları keřiŐmiŐtir. Çocuk geliŐimi, özel eğitim gibi bölümlerden mezun oldukları için kendilerini bu alanın içinde bulmuŐlardır. Katılımcıların bir kısmı STK temsilci olmanın yanı sıra aynı zamanda kamu görevlisi olarak daha çok engellilikle ilgili kurumlarda görev yapmaktadırlar.

Katılımcıların bir kısmı insan hakları dernekleri gibi doğrudan engellilere yönelik çalıŐmayan fakat engellilik alanında da hak savunuculuğu yapan STK'ların idarecileridir. Bu tür STK'lar bir engelli vatandaşın yaŐadıđı bir hak ihlali ile ilgili başvuru geldiğinde bu baŐvuruyu ilgili kurumlara ileterek takibini yapan STK'lardır fakat sadece engellilik alanında çalıŐmamaktadırlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bu STK'lar engellilik alanında farkındalık çalışmaları yapmaktadırlar. Engellilerin erişilebilirlik hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, istihdam hakkı, şiddetten korunma hakkı, bağımsız yaşam hakkı gibi haklar üstüne izleme ve raporlama çalışmaları yürütmektedirler.

Katılımcılarımızın bir kısmı engellilerle ilgili olarak eğitim faaliyetlerinde etkin olarak rol oynamakta, engellilere yönelik eğitim hizmetleri veren rehabilitasyon merkezlerinde eğitimci veya idareci olarak çalışmaktadırlar. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin çatı kuruluşu olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri derneği yöneticisi de katılımcılarımızdan biridir. Engellilerin yaşamsal becerilerini geliştirmek, onları ileri seviyelere getirmek amacıyla sunulan bu eğitim faaliyetleri genellikle engellilerin günlük yaşamdaki becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Katılımcılarımızın iştirak ettikleri eğitim faaliyetleri bununla sınırlı değildir. Engelli bireyleri niversite sınavına hazırlamak amaçlı online kurs düzenleyen ve görme engelliler için erişilebilir ders materyallerinin oluşturulması sürecinde gönüllülerden destek almalarını sağlayan engelsiz destek mobil uygulamasını geliştiren bir STK temsilcisi de katılımcılarımız arasındadır. Ayrıca katılımcılarımız arasında engellilerin kendilerini geliştirmelerini sağlayan kişisel gelişim ve beceri kursları, mesleki bilgilerini geliştirmeyi amaçlayan bilgisayar, diksiyon kursları düzenleyen dernek yetkilileri de vardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcıların önemli bir bölümü engelli derneklerindeki yöneticilerdir. Yerel bazı derneklerin yöneticilerinin yanı sıra ulusal çaptaki bazı derneklerin şube veya genel merkez sorumluları da mülakatlara katılmışlardır. Bu derneklerde de engellilere yönelik eğitim faaliyetleri göze çarpan temel faaliyetlerdir. Bu derneklerden bazıları belirli engel gruplarını hedef kitle olarak belirlemiş ve bu hedef gruba yönelik bilgisayar kursları vb. kurslar düzenlemektedirler. Hedef kitlelerinin istihdamı için kamu kurumları (Valilikler, kaymakamlıklar) ile iş birliği halinde çalışmalar yapıyorlar. Bu çalışmalar çoğunlukla doğrudan uygulamaya yönelik yani engelliler için somut sonuçlar üreten çalışmalardır. Ayrıca katılımcı derneklerimizin faaliyetleri arasında kamu kurumları ile iş birliği halinde meslek edindirme kursları düzenlemek, doğrudan engellilere yönelik iktisadi işletme sahibi olarak ticari faaliyette bulunmak (Down kafe, rehabilitasyon merkezi vs.) gibi faaliyetler de yer almaktadır. Katılımcılarımızdan birinin temsil ettiği dernek evsiz engellilere ev olanakları ve iş olanakları sunmak amaçlı olarak kurulmuştur. Bazı dernekler engellilere yönelik cinsel eğitim ve aile eğitimleri düzenlemektedirler.

Katılımcılarımızın derneklerinde yürüttükleri bir diğer faaliyet başlığı ise engellilerin topluma kazandırılması amaçlı sosyal adaptasyon proje ve faaliyetleridir. Bu faaliyetler kapsamında engellilere yönelik farklı spor ve sanat etkinlikleri, müze ziyaretleri, Anıtkabir gezisi, Uludağ gezisi, farklı doğa turları, eğlence programları düzenleyen STK'lar da vardır. Hatta engellileri umreye gönderenler bile vardır. Doğrudan engelli spor kulüplerinde görev yapan katılımcılar da hedef grubumuz arasında. Bocce, masa tenisi, atletizm, tenis, yüzme gibi branşlarda engellilerin spor yapabilmeleri için faaliyette bulunuyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılarımızın temsil ettikleri kurumların yürüttükleri sanat faaliyetleri arasında ise seramik, halı dokuma, boncuk dizme, ebru sanatı, takıcılık, ahşap boyama, müzik, dans ve halk oyunları gibi etkinlikler göze çarpıyor. Bu STK'lar engellilerin ürettiği ürünler ile kermes, fuar gibi organizasyonlar düzenliyorlar. Engellilere yönelik faaliyetler kapsamında sera oluşturan bir kamu kuruluşundan yetkililer de mülakatlarımıza katılmışlardır. Bir derneğimiz engellilere yönelik gül yetiştiriciliği kursu açmıştır. Katılımcılarımızdan biri de görme engelli kişilere yönelik filmleri, tiyatroları yani görsel olan her şeyi betimleyerek görme engellilerin bu hizmetlere ulaşmasını sağlayan bir derneğin yöneticisidir. Bu dernek aynı zamanda işitme engelliler için film ve TV programlarına için alt yazı ve işaret dili hizmeti sunmaktadır.

Bazı katılımcılarımız ise dernekleri vasıtasıyla engellilere yönelik olarak doğrudan maddi destek sunuyorlar. İhtiyacı olan engellilere akülü sandalye dağıtımı gibi hizmetler yapıyorlar. Zaten ülkemizdeki engelli STK'larının en önemli işlevlerinden biri bu dayanışmayı gerçekleştirmektir. Bazı katılımcılar dernekleri vasıtasıyla engelli ailelerini bilgilendirme amaçlı danışmanlık hizmetleri veriyorlar.

Katılımcılarımızdan bazıları engellilerin topluma kazandırılması amacına uygun olarak toplumun engellileri kabullenmesi için topluma (engelli olmayanlara) yönelik faaliyetler yürütüyorlar. Toplumun engelliler konusundaki bakış açısını ve önyargılarını değiştirmeye çalışıyorlar. Bazı aileler komşusu rahatsız oluyor diye engellinin dışarı çıkarılmasını kısıtlayabiliyor. Bu tür önyargılarla mücadele için bazı dernekler farkındalığı artırıcı konferanslar düzenleyip farkındalık çalışmaları yapıyorlar. Bu tür davranışlara karşı mücadele eden STK yetkililerimiz de bulunmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Kamu kurumları nezdinde engellilerin haklarına ulaşması için (örn: kaynaştırma sınıflarının açılması) mücadele veriyorlar. Katılımcılardan bazıları ilgili yasa ve yönetmelikler kapsamında erişilebilirlik kontrolleri yapan komisyonlarda görev alıyorlar.

Engelli STK'larımızın birçoğu kamu kurumları ile uyum içerisinde çalışıyor ve birlikte farklı faaliyetler düzenleyip projeler yürütüyorlar. Ayrıca engellilere yönelik hizmet vermek isteyen gönüllüleri, ilgili STK veya kamu kurumları ile buluşturarak onlara destek verilmesini sağlama görevini yerine getirenler var. Ayrıca bazı katılımcılar doğrudan erişim engeli olan binaları tespit edip bu konuda belediyeleri bilgilendiriyorlar.

Engellilerin şehirlerdeki erişim problemleri ile ilgili çalışmalar yürüten ve üyeleri çoğunlukla bedensel engelliler olan bir dernek yöneticisi de katılımcılarımız arasında. Bu dernek üyelerinin çoğu ortopedik engelli olduğu için şehrin alt yapısı, ulaşım gibi alanlarda çalışmalar yürütüyor ve bir tür savunuculuk hizmeti veriyor. Mevzuatın oluşturulmasına katkıda bulunuyor federasyonlar-konfederasyonlarla iş birliği yapıp engellilerle ilgili politika oluşturmak için destek veriyor. Yasa yapıcılarla birlikte çalışarak engelli hakları savunuculuğu faaliyetlerine katılan ve bu kapsamda federasyonlarda görev alan birçok katılımcımız da var.

Katılımcı dernekler arasında engelli sorunlarına ilişkin çalışmalar yürüten ve engellilikle ilgili izleme faaliyetleri yapan bir derneğimiz var. Gerçek hayatta engellilerin haklarından yararlanma durumlarını ölçümleyerek bu verileri yayın haline getirip bu yayınlardan raporlar oluşturuyorlar ve kamu kurum ve kuruluşlarına raporlamalar yapıyorlar. AB Delegasyonuna, Birleşmiş Milletler'e raporlar sunuyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli sorunlarının çözülmesi için idari yasal girişimlerde bulunarak bu alanda kamusal farkındalık çalışmaları yürütüyorlar. Ayrıca savunuculuk yapmak isteyen STK'lara kapasite geliştirme eğitimleri veriyorlar. Bazı katılımcılarımız doğrudan bünyesinde çalıştıkları derneğin projelerinden sorumlu olan kişiler ve AB fonları hakkında da detaylı bilgiye sahipler.

Tüm engel gruplarına (görme, işitme, ortopedik ve zihinsel engelliler) hizmet veren derneklerden katılımcılarımız var. Katılımcıların temsil ettikleri derneklerden bazıları tüm engel gruplarına yönelik faaliyet gösterse de derneklerin çoğunluğu belirli bir engel türünü hedef grup olarak belirlemiş durumda.

Katılımcılarımızdan biri de engelli hakları hakkında çalışan bir avukat. Engellilerin, özellikle görme engellilerin imzasıyla ilgili, nefret ve ayrımcılıkla ilgili, 2022 sayılı kanununa ilişkin makaleler yayınlamış. Engelli hukukuyla ilgili farklı çalışmalar yürütüyor.

Katılımcılardan bazıları yaptıkları faaliyeti anlatırken AB fonu ile gerçekleştirilmiş projelerden bahsetmişlerdir. AB projelerine aşına olan katılımcılarımız da vardır.

Yakınlarınızda herhangi bir engelli var mı? (ailesinde vs.) Engellilik alanında çalışmaya ne sebeple başladınız?

Katılımcılarımızın önemli bir kısmının çevresinde engelli bireyler bulunmaktadır. Birçoğunun engellilikle ilgili olarak çalışmalara yönelmelerinin sebebi de engelli veya engelli yakını olmalarıdır. Ülkemizde engelli STK'larının çoğunluğu engelli yakınları veya engelliler tarafından kurulmuştur. Engelli yakınları olmadığı halde bu alanda çalışan katılımcılarımızın engellilik alanına ilgi duymalarının sebebi engellilikle ilgili konularda üniversite eğitimi almış olmalarıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Türkiye’de engellilere yönelik hizmetlerde ve desteklerde ne tür eksiklikler var sizce? Engellilere yönelik ayrımcılık örnekleri verebilir misiniz, hangi alanlarda?

Katılımcılarımızın engellilik konusunda Türkiye’deki eksiklikler ile ilgili düşüncelerini bu bölümde toplamaya çalıştık. Engellilere yönelik hizmetlerle ilgili olarak eksiklikler konusunda katılımcılar çok genel veya spesifik problemlerden bahsetmişlerdir. Engellilik çok geniş bir kavram olduğu için ve katılımcılarımız kendi tecrübelerini aktardıkları için raporlama esnasında daha yaygın olan eksiklikler derlenmiştir.

Çok farklı engel türlerinin olması engellilerin ihtiyaç duydukları hizmetlerin de çok çeşitli olmasına neden olmaktadır. Bu yüzden de her engel grubunun hatta her engellinin ihtiyaçları kendine özel oluyor ve talep edilen hizmetlerin sayısı da bu çeşitlilik nedeniyle gerçekten fazla olabiliyor. Biz de katılımcıların belirtmiş oldukları hizmetlerdeki eksiklikleri konu bazlı olarak toparlayarak raporladık.

Engellilik ilgili desteklerin yetersiz olduğu fikri genel olarak yaygındır. Devlet tarafından sunulacak hizmetlerin yetersizliğinde karar alıcıların mali kaygılarının esas sebep olduğu düşünülmektedir. Engellilere sunulan bazı hizmetler katılımcılar tarafından beğenilse de genel olarak önemli eksiklikler olduğundan bahsedilmiştir. Özellikle zihinsel engellilerin, ailelerinin desteğiyle ayakta durduğu ve bu destek çekildiğinde (ebeveynlerin ölümü vs.) sonlarının meçhul olduğuna dair bir kanaat göze çarpmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar daha yoğun olarak çalıştıkları engelli grubuna odaklanarak bu soruya yanıt vermişlerdir. Eleştirilerin temelinde genel olarak uygulamaya yönelik eleştiriler vardır. Kanunların çok kötü olmadığı ancak uygulamada önemli problemler olduğu dile getirilmektedir. “Kâğıt üzerinde birçok şey iyi ama uygulamaya geldiğimiz zaman sorunlar var” şeklinde özetlenebilecek bu yaklaşım katılımcılarımız arasında oldukça yaygın. Bu durumu da kamuda engellilere yönelik mevzuat konusunda uygulamaya yönelik kültürün yeterince gelişmemiş olmasına bağlıyorlar.

Bazı katılımcılar ülkemizde engelliliğe bakış açısının temelden yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’de toplumun engelliye, ihtiyaç sahibi olan kişiye daha çok “yardım edeyim veya acıma duygusuyla” yaklaştığını aslında özünde kendini engelliden üstün gördüğünü düşünüyorlar. Hâlbuki engelli birey de birçok şeyi imkân verilirse başarabilir. Temel mantık ve politikalar “engelliler her şeyi yapabilir” ilkesiyle düzenlenmeli. Bu katılımcılar toplumda engellilere yönelik farkındalık çalışmalarının yetersiz olduğunu hatta bu tür farkındalık artırıcı çalışmaların küçük yaşlardan (4-5 yaş) itibaren tüm çocuklara yönelik yapılması gerektiğini düşünümektedirler.

Engellilere yönelik verilerin yeterince detaylı olmadığına dair eleştiriler var. Bunun da hizmetlerin planlanmasını zorlaştırdığı düşünülüyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellilere yönelik hizmetlerin daha çok proje bazlı olduğu bu yüzden de sürdürülebilirlik sorunu ortaya çıktığını düşünen katılımcılarımız var. Engellilerin sorunlarını çözmek için birçok projenin başlatıldığını ancak birkaç sene sonra proje bitince o hizmetin sürdürülmediğini düşünüyorlar.

Engelli STK'larının, engelliler ile ilgili karar alma süreçlerine katılamamalarının ilgili düzenlemelerin engelinin ihtiyacını karşılayamaması sonucuna neden olduğu düşünülüyor. Bazı STK temsilcileri engellilere yönelik hizmetlerin hayır işi olarak görülmesinden rahatsız. Bu hizmetlerin engellilerin hakkı olduğunu düşünüyorlar ve devlet tarafından karşılanması gerektiğini, hayırseverlerin insafına bırakılmaması gerektiğini düşünüyorlar. Ancak katılımcılarımızın önemli bir kısmı da bu tür yardım işlerinin organizasyonu ile ilgilendikleri için hayırseverlik faaliyetlerini daha normal karşılıyorlar. Burada bir mantık ayrışması söz konusudur. Bu bakış açısını özet olarak řu şekilde netleştirebiliriz: Engellilere yönelik hizmetlerin hak olarak değil de sosyal sorumluluk olarak görülmesi.

Engellilere yönelik tanınan hakların kendi ailesi tarafından istismar edilebildiğine ve bu konuda devletin tedbir alması gerektiğine dair görüşler var. (Engellilerin ÖTV'siz araç alma hakkının yakınlarınca kullanılması gibi)

Engellilere yönelik desteklerle ilgili olarak kapasite eksikliğinden dem vuran katılımcılar da var. Hem kamu kurumlarında hem de STK'larda bu alanda çalışan personel sayısının az olduğuna dair bir kanaat var. Kamu kurumu ve STK sayısının azlığından da dem vurulmuş. Ayrıca, bazı katılımcılar üniversiteler ve STK'lar arasındaki koordinasyonsuzluk ve eşgüdümsüzlük nedeniyle kaynakların verimli kullanılmadığını düşünüyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar, halkın genel olarak engelli hakları konusunda bilinçsiz ve duyarsız olduğuna ve bu yüzden de engelliye tanınan hakların tam kullanılmadığına inanıyorlar. Devlet'in tanıdığı haklara rağmen insanlar, engellilere karşı dışlayıcı tavır sergileyebiliyor (iş yerindeki diğer çalışanların engellileri dışlaması, okullarda kaynaştırma öğrencilerine diğer velilerin tepki göstermesi). Katılımcılarımız, engellilere yönelik sosyal dışlama ile mücadele etmenin tek yolunun engellilerin sosyal yaşamda daha çok görünür olmaları gerektiğini düşünüyorlar. Engellilere karşı toplumsal dışlama onları başta eğitim olmak üzere kendilerine verilmiş hakları kullanmalarını zorlaştırıyor.

Devletin pozitif ayrımcılık yaptığı ancak bunun genel olarak yetersiz olduğu fikri baskın fikirdir. Yani katılımcılarımızın çoğu engellilere yönelik negatif değil pozitif ayrımcılık olduğunu düşünmekte ancak bu pozitif ayrımcılık uygulamalarını yetersiz bulmaktadır. Bazı katılımcılar engellekle ilgili hizmet kalitesinin artması ve hakların tanınması açısından 2000'li yılların 2010'lu yıllara göre çok daha iyi geçtiğini düşünümektedirler.

Bazı katılımcılar engellilerin hakları ile kanunlar yayınlandığı fakat bunların yürürlüğe girme tarihlerinin kanunun yayınlanmasından daha sonra olduğunu ve bu yürürlüğe girme tarihinin de sürekli ertelendiğine dair eleştiriler yapmışlardır.

Bazı katılımcılara göre bazı hizmetlerin tanımlanmasında hizmeti sağlayan kurum işin doğası ile çelişebiliyor. Mesela bir engelli bireyin otobüse ücretsiz binmesine izin veriliyor ancak bu engellinin refakatçisinin otobüse ücretsiz binmesine izin verilmiyor. Bu durum, hizmetleri tasarlayanların engellinin durumunu tam da kavrayamadığını gösteriyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Daha çok Ankara, İstanbul gibi büyükşehirlerdeki güçlü STK'larda görev yapmakta olan katılımcılar, engelli STK'larının hak temelli değil de dayanışma ve yardımlaşma temelli olmasının engellilerin haklarını savunmasını zorlaştırdığını düşünüyorlar. Savunuculuk yeterince yapılmadığı için engellilere hak tanıyan yasalar olmasına rağmen uygulamadaki aksaklıklarla yeterli mücadele edilemiyor.

Bazı hizmetlerin engelli bireyin değil de engelli bireyin ailesinin durumunun gözetilerek verilmesinin de önemli bir bakış açısı problemi olduğunu düşünülüyor. Bazı katılımcılar engelli maaşı veya bakım ücreti verilirken engellinin durumuna değil de ailesinin durumuna bakılmasının devletin engelliye bir birey olarak görmeyip ailesinin parçası olarak gördüğünün göstergesi olduğunu düşünüyorlar.

Katılımcıların bazı kültürel eleştirileri de var. Engelli ailelerinin, engellilerin bağımsız yaşamasının önünde engel olduğunu düşünen katılımcılar da var. Özellikle anneler topluma güvenmedikleri için engelli çocuğu (yetişkin hale geldikten sonra da) sürekli yanında tutmak ve destek olmak istiyorlar.

Bazı katılımcılar engellilere yönelik bazı haklar tanındığı fakat bu haklara erişim için alınması gereken tıbbi rapor sürecinin zor olduğunu düşünüyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Sağlık

Engellilere yönelik sağlık hizmetleri konusunda tek tük eksikliklerden bahsedilse de genel olarak birçok sağlık hizmetine ücretsiz bir şekilde ulaşilabildiğine dair ortak kanı oluşmuş durumda. Bu eksikliklere verilen bir örnek, ortopedik engelliler için devlet tarafından karşılanan protez ödemelerinin yetersiz olması. Buna benzer bazı sağlık ödemelerinin de yetersiz olduğunu dūřunen katılımcılar var. Benzer sıkıntılar medikal sektörünün yanı sıra ilaç alımında da olabildiği belirtilmiş.

Katılımcılarımızdan bazıları engelliler için destek teknolojileri konusunda ülkemizin yeterli bir seviyeye gelemediğini belirtmişler. Birçok engellinin bu destek teknolojilerinden haberdar olmadığı dūřnlyor. Özellikle spastik engelliler, beyin felçli dediğimiz engelliler için var olan bu tür teknolojilere erişimin kolaylaştırılması gerektiğini dūřünüyorlar.

Maddi Haklar

Engellilere yönelik maddi haklarla ilgili olarak gelişmelerden katılımcılarımız genellikle memnun durumdalar. Engelli maaşı, engelli eğitimi için rehabilitasyon merkezlerine devletin ödeme yapması, engelli bakım maaşı, elektrik, su faturası indirimleri, araba alırken TV muafiyeti gibi hizmetler takdirle karşılanıyor. SGK sisteminin genel olarak sağlık giderlerini karşılamada yeterli olduğunu dūřünüyorlar. Ancak geliri olduğu için engelli maaşı ve engelli bakım maaşından faydalanılamaması katılımcılar tarafından eleştirilen bir husus. Ayrıca maddi desteklerin miktarının yetersiz olduğuna dair eleştiriler yaygın olarak belirtilmiş.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

İstihdam

Engellilerin istihdamı konusunda gemiŖe göre iyileŖmeler olduğu konusunda katılımcılarımız hemfikir. Ancak lkemizde iŖsizliđin genel bir problem olduğuna, engelli olmayan kiŖinin iŖ bulmakta güçlük çektiğine bu yüzden de engelliye sıranın gelmediğine iliŖkin bir kanaat var. Ayrıca alıŖabilir engelli sayısına oranla alıŖan engelli sayısının çok dŖk olduğu belirtilmiŖ. Kamunun engelli istihdamı konusundaki tavrına genelde olumlu bakılırken, özel sektörde engellilerin istihdamının oldukça yetersiz olduğu dŖnlmektedir. Ayrıca engellilerin istihdamında özellikle gemiŖe göre önemli geliŖmeler olduğu kanaati yaygın. Engellilerin istihdamı konusunda belirlenmiŖ olan 50'den fazla iŖi alıŖtıran iŖyerleri için %3, kamu için %4'lk kotanın yetersiz olduğunu dŖnenler olduğu gibi yeterli olduğunu dŖnenler katılımcılar da var. Ancak bu yasal yükümlülüğün uygulanmasının yetersiz olduğu konusunda fikir birliği mevcuttur. Engellilerin engel durumlarına uygun iŖlerde alıŖtırılmadıklarına dair eleŖtiri yapan katılımcılar da var. Bazı katılımcılar, iŖverenin doğal olarak engel durumu en az olan kiŖiyi iŖe almak istediğini bunun da hep hafif derecede engeli olanların istihdam edilmesi ile neticelendiğine yönelik eleŖtirilerde bulunmuŖlar. Bunu engellemek için engel durumuna göre kotalı olarak bu tür mevzuatın ayarlanması gerektiğini dŖnyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bazı katılımcılar, engellinin istihdamındaki kanuni zorunluluğun bazı hileli uygulamalara neden olduğuna dair bir kanaat var. Bazı işverenlerin engelliği resmi olarak istihdam etmesine, maaşını ödemesine rağmen işyerinde istemediği ve uygulamayı istihdamdan öte bir maddi desteğe çevirdiğini düşünüyorlar. Bu düşünceye sahip olanlara göre işveren işyerini engellinin çalışmasına uygun hale getirmekle ilgili masraflardan kaçınıbiliyor bu yüzden de maaşını ödeyip engelliği işyerinde istemeyebiliyor.

Engelli çalıştırma zorunluğu genelde takdir görse de bazı katılımcılar bu zorunluluğa olumsuz bakıyorlar. Zorla istihdamın etkin bir yöntem olmadığı, bu şekilde istihdam edilen engelliye karşı işverenin ve diğer çalışanların ister istemez gereksiz gözüyle baktıklarını ve engellinin işyerinde ayrımcılığa maruz kaldığını düşünüyorlar. İşyerlerinin engellileri istihdam etme konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini, işyerlerinin gerçekten de engelli bireyi nasıl istihdam edeceğini bilmediği düşünülüyor. Korunmalı işyerlerinin etkin olarak kurulmadığı ve bu sistemin çalışmadığı da bir diğer eleştiri konusu.

İstihdam ile bağlantılı bir diğer eleştiri de mesleki eğitim eksikliği. Mesleki eğitim doğası gereği uygulamalı bir eğitimidir ve ülkemizde mesleki eğitimin geneline yönelik de eleştiriler vardır. Engellilere yönelik mesleki eğitimde başta uygulama eğitimi ve staj olmak üzere önemli eksiklikler olduğu, bu durumun da engelli istihdamını etkilediği öne sürülmüştür. Engellilere yönelik mesleki eğitimin, hobi eğitiminin ötesine geçmediği düşünülüyor. Engellilerin mesleki eğitiminin ciddiye alınmasının gerekliliğinden bahsedilmiş.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Mesleki eğitim süresinin engelliler için çok yetersiz olduğu belirtiliyor. Daha uzun süreli programlamalar talep ediliyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin (uzaktan çalışma olanakları gibi) engellilerin istihdamına katkı sağlayabileceğini ancak bunun için yasal altyapının eksik olduğunu düşünen katılımcılarımız var. Teknolojinin engellinin istihdamına sağlayabileceği katkılar konusunda ülkemizin geride olduğunu düşünüyorlar.

Engellilere yönelik maaş genelde olumlu hizmetlerin başında sayılıyor ancak bunun engelli bireyin istihdam edilme talebini azalttığını düşünen ve engelliye yardıma muhtaç hale getirdiğine inananlar da var. Bu katılımcılar engelli maaşı yerine engelliye uygun hale getirilmiş işyerlerinde istihdam olanağı sağlanması gerektiğine inanıyorlar.

Eğitim

Geçmişe göre engellilerin eğitim olanaklarının arttığı düşünülüyor ancak engellilerin eğitimi ile ilgili temel eleştiriler, eğitim kurumlarının ve eğitim materyallerinin erişilebilirliği ve kaynaştırma eğitiminde engelli olmayan öğrenciler, veliler ve öğretmenler tarafından oluşturulan direnç olarak ortaya çıkıyor. Birçok okulun engellinin erişimine uygun olmadığı, eğitim materyallerinin (kitaplar vs.) engellinin engel durumuna uygun hale getirilmediği genel bir kanı. Ayrıca okullarda engelli olmayan çocukların velileri, engelli öğrenciyi sınıflarında istememekte ve bu yüzden okul yönetimine baskı uygulamakta ve bazı okul idareleri de bu baskıya boyun eğebilmektedir. Ayrıca engellilere yönelik özel eğitim kalitesi ile ilgili eleştiriler var.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellilere yönelik eğitim imkânlarının yeterince pratik hayata dönük olmadığına dair eleştiriler var. Bazı katılımcılar özellikle zihinsel engellilerin sosyal hayata adapte olabilecek şekilde eğitilmesi gerektiğini (mesela markete gidip bir şey alabilecek şekilde) ancak engellilere yönelik özel eğitimin teorik kaldığını düşünüyorlar. Özel eğitim süresinin yetersizliği ile ilgili eleştiriler de oldukça yoğun. Özellikle zel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki haftalık 2-3 saatlik eğitim süresinin çok yetersiz olduğu belirtilmiş.

Engellilere yönelik eğitim faaliyetlerinin aynı zamanda bir sosyal dâhil etme süreci olduğunu, belirli bir yaşı geçen engellilerin eğitimden ko-ptukları anda (zellikle yetişkin engelliler), esasında sosyal hayatlarının da önemli ölçüde kısıtlandığı belirtiliyor.

Engellilerin hayatını ailelerin belirlediği ancak ülkemizde engelli ailelerine yönelik eğitimlerin çok yetersiz olduğunu söyleyen katılımcılarımız var. Aile danışma merkezlerinin hem nicelik hem de nitelik olarak yetersiz olduğu belirtiliyor.

Bazı katılımcılar kaynaştırma sınıfı ğretmenlerinin engellilere eğitim verme konusunda yeterli donanıma sahip olmadığını ve okullarda engellilere yönelik akran zorbalığına karşı yeterli tedbir alınmadığını düşünüyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Erişim

Katılımcılar erişimle ilgili hizmetleri genelde yetersiz buluyorlar. Erişimin engelli hakları açısından en geride olunan konu olduğuna dair genel bir kanı oluşmuş durumda. Yolların, binaların, toplu taşıma araçlarının engellilerin erişimine uygun hale getirilmediğini düşünüyorlar. Birçok katılımcı da şehir içi ulaşımdan öte şehirlerarası ulaşımda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişler. Özellikle şehirlerarası otobüslerin engellilere uygun olmadığını düşünüyorlar. Devlet binalarında bile halen erişimle ilgili sıkıntıların devam ettiğini söylüyorlar. Özellikle engellilere uygun tuvaletlerin kamu kurumlarında ve diğer sosyal tesislerde olmadığına yönelik çok eleştiri var. Büyük işletmelerde (alışveriş merkezleri vs.) bir nebze bununla ilgili olarak tedbirler alınsa da bunların yetersiz olduğunu, küçük işletmelerin ve doğrudan sokakların ise bu alanda çok geri kaldığını belirtiyorlar. Bunun sadece yasal bir mevzu olmadığını, bu konuyla ilgili yasaların çıkması kadar uygulanmasının da önemli olduğunu bunu sağlamak için de halkın desteğinin gerektiğini düşünüyorlar.

Katılımcılar, altyapı yetersizliklerinin yanı sıra toplumun gerekli hassasiyeti göstermediğini de düşünüyorlar. Engelliler için ayrılan park yerlerine başkalarının park ettiğini veya görme engelliler için olan sarı çizgilerin yerinden koptuğunu bazen üzerine araba park edildiğini, kaldırımların esnaf tarafından işgal edilebildiğini engelli rampalarının önünün kapatıldığını buna örnek olarak veriyorlar. Bu yüzden halkın da bu haklar konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğine inanıyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Fiziksel erişilebilirlik konusundaki eksikliklerin engellilerin diğer hizmet alanlarına erişimlerini de zorlaştırdığını düşünüyorlar. Alverişe, sinemaya, tiyatroya, plaja, sağlık hizmetlerine, eğitime erişimi ile ilgili birçok hakları var ama erişim problemleri bunların kullanımını zorlaştırabiliyor.

Erişim problemini sadece ulaşım ile ilgili düşünmemek gerek. Yayın, internet siteleri ve sosyal faaliyetlerin de erişime uygun hale getirilmesi gerekiyor. İnternet sitelerinin görme ve işitme engelliler için kullanımın kolaylaştırıcı tedbirler yetersiz. Bazı kamu kurumlarının internet siteleri bile engelliye uygun olarak yapılmamış. Görme engelliler için bilginin sesli olması gerekiyor ve günümüzdeki teknolojik gelişmeler bu tür teknolojileri oldukça ucuzlaştırmış olmasına rağmen bu alandaki erişilebilirlik hizmetleri yetersiz, örneğin bir hastanedeki anonsları işitme engelliler duyamıyor veya birçok altyapı hizmeti (ATM, otobüs bilgilendirme tabelaları, gişeler vs.) görme engellinin kullanımına uygun değil. Engellilerin erişimi konusunda özellikle bankaların daha iyi durumda olduğunu belirtmiş. Engellilere yönelik spor faaliyetlerinin yetersizliği de katılımcılar tarafından daha çok spor altyapısının uygun olmaması ile ilişkilendirilmiş. Hukuki çerçevede görme engellilerin erişim kaynaklı sıkıntıları var. Bankalarda, noterlerde, devlet dairelerinde işlemler yapılırken engellinin Latin alfabesini bilmediği için ikinci sınıf insan muamelesine maruz kaldığını ve şahit istendiğini söyleyen katılımcılar olmuş.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Erişim sorunları engelli bireyin istihdamını da etkiliyor. İstihdam edildikleri işyeri ve çevresindeki erişim problemleri yüzünden engelliler okuyup üniversite bitirerek elde etmiş oldukları meslekleri icra edemiyorlar. Örneğin adliyelerdeki erişim problemleri avukat olmuş engelli bireyin çalışabilmesini engelleyebiliyor. Ayrıca istihdam alanında ayrımcılık olduğu ve engellilerin meslek sahibi olsalar bile mesleklerinde yükselemediklerinin altı çizilmiş.

Erişimle ilgili bir başka eleştiri de fiziksel erişimi kolaylaştıracak altyapı hizmetlerinin kurulurken gösterilen özenin sürdürülürken gösterilmediğine dair. Birçok engelli asansörü, sarı çizgiler vb. altyapı hizmetleri yapıyor ancak daha sonra kullanılamaz durumda âtil veya bozuk olarak kalıyor. Ayrıca birçok engelliye dönük altyapı hizmeti kalitesiz yapıyor, mesela asansör yapıyor ama tekerlekli sandalyedeki birinin sığabileceği genişlikte değil veya rampa yapıyor ancak o kadar dik ki engelli için orayı aşmak önemli bir problem.

Erişim konusunda küçük yerleşim birimleri ile büyükşehirler arasında ciddi farklar olduğu, engellilere yönelik erişim hizmetlerinin küçük yerleşim yerlerinde çok daha az olduğu belirtilmiş. Erişilebilirlik ile ilgili mevzuatın uygulanmama sebebi olarak başta valilikler olmak üzere ilgili denetim birimlerinin işini iyi yapmamasını gösteren katılımcılarımız var. Erişilebilirlikle ilgili denetimlerin sıkılaştırılmasını istiyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bakım

Engellilere yönelik bakım hizmetleri sadece engellileri değil ailelerini de etkileyen bir durum. Katılımcılarımız engellinin bakım hizmetlerine erişememesinin ailenin de hayatını olumsuz etkilediğini belirtiyorlar. Bazı katılımcılar bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısının yetersiz, niteliğinin de düşük olduğunu belirtmişler. Gündüzlü bakım merkezlerinin engelli aileleri için önemli olduğunu ancak bu tür bakım merkezlerinin sayısının çok az olduğu belirtiliyor.

Engelli STK'larına Destek

Engellilere yönelik hizmet sunan STK'lar arası haksızlıkların olduğunu düşünün engelli STK'sı temsilcilerimiz var. Devlet'in bazı engelli STK'larına yönelik desteğinin adil olmayan bir şekilde fazla olduğunu, bazılarına ise destek vermediğini düşünüyorlar.

Türkiye'de engellilere yönelik olarak hizmetlerin Avrupa ülkeleri düzeyinde olduğunu düşünüyor musunuz? Türkiye engelli hakları ve engellilere yönelik hizmet alanlarında Avrupa düzeyinin gerisinde mi ilerisinde mi?

Bu sorunun sorulma amacı Türkiye'deki engellilerin bir aday ülke vatandaşı olarak Avrupa Birliği'ne girmenin engellilere katkısı olup olmayacağına dair bakış açısını anlamaktır. Türkiye'nin engellilere yönelik hizmetler açısından Avrupa'dan daha ileride olduğunun düşünülmesi Avrupa Birliği'ne bir engelli açısından gerek duyulma düzeyini ve dolayısıyla da AB sürecine verilen desteği de etkileyecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu bu soruya Türkiye'nin, Avrupa ülkeleri düzeyinin gerisinde olduğu şeklinde yanıt vermişlerdir. Tabii burada Avrupa derken katılımcıların neyi anladığı da önemlidir. Bu genelde katılımcının veya çevresinin gözlemlerine dayanmaktadır. Farklı projelerle birçok Avrupa ülkesi ile ilgili tecrübeye sahip katılımcılarımız vardır ve bu tecrübelerine dayanarak yanıt vermişlerdir. Bunun dışında Avrupa deyince katılımcıların aklına ilk gelen ülke Almanya'dır. Türkiye'nin ticari ve sosyal bağları ve oradaki gurbetçiler nedeniyle Almanya, Avrupa deyince akla gelen yerlerin başında gelmektedir.

Katılımcıların kayda değer bir kısmı Avrupa ülkelerine şahsi sebeplerle veya projelerle gitmişler ve oradaki hizmet seviyesinin buradan yüksek olduğunu görmüşlerdir. Bazı katılımcılar Türkiye'nin bu konuda geç kaldığını ama aradaki farkı kapattığını veya kapatabileceğini düşünüyorlar, bazı katılımcılar ise bu farkın öngörülebilir bir gelecekte kapanmasının zor olduğunu düşünüyorlar. Projemiz kapsamında yapılan niceliksel analiz çalışmasında (anket), bu noktadaki algının biraz daha farklı olduğu tespit edilmişti. O çalışmada da Avrupa'nın ileride olduğunu düşünen hedef gruplar (engelliler ve engellilerle çalışanlar) fazlaydı ancak buradaki kadar net bir üstünlük yoktu.

Bazı katılımcılar Türkiye'nin, Avrupa'nın gerisinde olduğunu düşünmekle birlikte Avrupa'nın da olması gerekenden çok geride olduğunu düşünmektedir. Katılımcılarımızın bir kısmı Avrupa'nın daha ileride olmasını oradaki genel ekonomik durumun daha iyi olmasına bağlıyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Türkiye'nin engelliye destek verirken çok standart yaklaştığı, engellinin ihtiyacına göre değil de belirli bir standart kurala göre destek verdiğini, Avrupa'da ise engellinin ihtiyacı kadar desteğin verildiğini düşünen katılımcılarımız var. Bu durum engellilikle ilgili desteklerin Avrupa'da, STK'lar ve yerel yönetimler aracılığıyla verilmesi ancak Türkiye'de çok daha merkezi bir karar alma sürecine bağlı olduğunu düşünebiliriz. Bu durum, hizmetlerin ülke çapında standartlaşmasını kaçınılmaz kılıyor.

Bazı katılımcılar, AB üyelik sürecinin şimdiye kadar neticelenememiş olmasının Türkiye'deki engellilerin haklarına erişimini olumsuz etkilediğini, çünkü Avrupa Birliği üyesi olunsaydı engelliler yasasındaki birçok hükmün uygulanmasının ertelenmesinin mümkün olmayacağını düşünüyorlar.

Engellilerin, milli gelirden aldıkları payın Avrupa'da daha fazla olduğunu belirten katılımcılarımız var. Bazı katılımcılar Avrupa'da engellilik konusunun hak temelli değerlendirildiğini, Türkiye'de ise daha çok acıma vicdan ve yardımseverlik temelli değerlendirildiğini bu yüzden de bazı hakların gelişmediğini düşünüyorlar. Toplum olarak engelliliği bir kusur, acınacak bir durum, dramatize edilecek bir vaka olarak görmemizin Avrupa ile temel fark olduğunu, çözümlerimizin de bu bakış açısından etkilendiğini düşünen katılımcılar var.

Avrupa ülkelerinin sadece devletin yardımları açısından değil, vatandaşın engelli hakları ile ilgili bilinçli olmaları açısından da daha ileride olduğu görüşü yaygın.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellilere tanınan haklar konusunda kâğıt üstünde Avrupa ülkeleriyle yakın olduğumuzu, ancak bunun gerçek resmi yansıtmasında yetersiz olduğunu düşünülüyor. Yasal düzenleme olarak bu seviyede olsak bile uygulamada önemli sıkıntılar olduğu dile getiriliyor.

Sağlık hizmetleri alanında Türkiye'nin, Avrupa ülkeleri düzeyinde olduğunu düşünen katılımcılarımız var ancak çoğunluk bu konuda da Avrupa'nın daha ileride olduğunu düşünüyor. Bakım hizmetleri alanında da özellikle Almanya, Hollanda gibi ülkelerden bol miktarda olumlu örnek verilmiş.

Engellilerin istihdamı alanında Avrupa ülkelerinin ileride olduklarına dair birçok katılımcı kendi tecrübesini aktarmış. İstihdam alanı Türkiye'nin Avrupa'ya kıyasla geri olduğunu anlatmada en çok vurgulanan 2 alandan biri. Engellilerin istihdamı ile ilgili altyapının yetersiz olduğuna dair eleştirilerin yanı sıra, çalışan engellilerin de kendi mesleklerinde ilerleme konusunda Avrupa'daki imkânlara sahip olmadığı belirtilmiş. Örneğin Avrupa'da önemli mevkilerde engelli hâkimler savcılar olduğu dile getirilmiş. Ayrıca engellinin istihdamı için işyeri altyapılarının düzenlendiğine dair çok vurgu yapılmış, Türkiye'de ise istihdamın sadece yasal zorunluluk olduğu, altyapı sıkıntısı nedeniyle işverenin de sadece az engeli olan kişileri çalıştırdığı belirtilmiş. Engellilerin mesleki eğitiminin Avrupa'da sonuç odaklı olduğu bizde ise yetersiz (bir tür uğraş terapisi şeklinde) olduğu düşüncesi katılımcılar arasında yaygın.

Engellilerin eğitimi ile ilgili Türkiye'nin durumunun Avrupa'ya yakın olduğunu belirten önemli sayıda katılımcı var. Çoğunluk bu alanda da geride olduğumuzu düşünse de istihdam, sosyal dâhil etme gibi alanlardaki kadar farktan bahsedilmiyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Eđitim hakları ve eğitimin niceliği konusunda iyi olan Türkiye'nin, eğitimin niteliği anlamında geri kaldığını dűşünenler ise fazla.

Eriřim konusunda ۆlkemizin geride olduğu dűřüncesi oldukça yaygın. Eriřim ile ilgili konular Türkiye'nin Avrupa'ya kıyasla geri olduğunu anlatmada en çok vurgulanan 2 alandan biri. Birçok katılımcı Avrupa'dan engellilerin erişimi alanında yapılan işlerle (örneğin binaların yolların engellilerin erişimine uygun hale getirilmesi) ilgili örnekler vermiş. Araçların, binaların erişilebilirliği, kaldırımların başka şeylerle işgal edilmemiş olması, bu örneklerin bazıları. Eriřim hizmetleri, altyapıyla ilgili olduğu için kısa vadede değiştirilmesi oldukça zor bu yüzden de Türkiye'deki erişimle ilgili sıkıntıların çok çok eskilere dayandığına dair kanaat yaygın.

Sosyal dâhil etme süreçleri ile ilgili olarak da Avrupa'nın çok daha ileride olduğuna dair örnekler verilmiş.

Çođunluđun her açıdan Avrupa'nın daha iyi durumda olduğunu dűřünmesine rağmen bazıları özellikle eğitim ve sağlık alanlarında Türkiye'yi daha iyi bulmaktadır ancak erişim ve istihdam konusunda Avrupa'nın ileride olduğu genel kabul görmektedir.

Az sayıda katılımcı ise Türkiye'nin Avrupa'dan daha ۆstün olduğunu belirtmiş ve örnekler vermiştir. Bu örneklerden biri Avrupa'da engellilerin rehabilitasyon merkezlerine kapatıldığı ve sosyal hayata dâhil olamadıkları ancak Türkiye'de sosyal hayatın içinde oldukları şeklinde. Bu konuda (engellilerin sosyal dâhil edilmesi ve bağımsız yaşam) birçok farklı katılımcı da tam aksi yönde örnekler vermiş.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bazı katılımcılar ise Türkiye’de bazı hizmetlerin olmamasının Türkiye’deki engellilerin talep etmemesine bağlamış bu yüzden Türkiye’nin Avrupa’nın gerisinde olmadığını, isterse daha iyisini yapabileceğini belirtmiş. Bazı katılımcılar da Avrupa’nın geneli hakkında konuşmanın yanlış olacağını, Türkiye’deki durumun bazı ülkelerden iyi bazılarından kötü olabileceğini belirtmişler. Bu şekilde bakanlar, Kuzey Avrupa ülkelerinin Türkiye’den iyi olduğunu ancak Güney ve Doğu Avrupa ülkelerinin Türkiye düzeyinde veya daha kötü olduğunu düşünmektedirler.

Bazı katılımcılar, Türkiye’deki bazı yeni engelli bakım merkezlerinin kalitesinin Avrupa’dan iyi olduğunu belirtmiş ancak bunların sayısının çok yetersiz olduğunu sadece bazı engellilerin bunlara ulaşabildiğini söylemişlerdir.

2005 yılında Türkiye AB ile tam üyelik müzakerelerine başladı. Sizce bu sürecin (AB Süreci) engelli haklarının Türkiye’deki gelişimine etkisi oldu mu?

Katılımcıların bir kısmı Türkiye’nin AB ile tam üyelik süreci hakkında bilgisi olmadığını söylemiş ve yorum yapmamıştır. Katılımcılarımızın çoğunluğu, AB üyelik sürecinin engelli haklarına katkısı olduğunu, bunun hem yasaların çıkarılması anlamında hükümetleri teşvik ettiğini hem de bu sayede bazı yatırımların yapıldığını düşünmektedirler. Bazı katılımcılar 2005 tarihli Engelli Yasası’nın AB ile tam üyelik müzakerelerinin neticesinde çıktığını belirtmişlerdir. AB ile müzakere süreci yavaşladığı için bazı mevzuatın yürürlüğe giriş tarihlerinin sürekli ertelendiğinden şikâyetçi olan katılımcılar vardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bazı katılımcılar AB üyelik süreci sebebiyle yapılan iyileştirmelerin uygulamada yetersiz olduğunu, AB'nin baskısı ile yapıldığı için bir nevi göstermelik düzeyde kaldığını iddia etmektedirler. Yani AB ile müzakerelerde göstermelik yasalar çıkarıldığı, fakat uygulamasının pek başarılı olmadığı iddiasındalar. AB kurumlarının da Türkiye'nin imza attığı ancak uygulamasını tam yapamadığı taahhütleri hakkında yeterince denetim ve baskı yapmadığını iddia etmektedirler.

AB Süreci'nin engelli haklarının Türkiye'deki gelişimine etkisi olduysa sizce Türk halkı ve engelliler AB'nin bu katkısından yeterince haberdar mı? Değilse bu farkındalığı artırmak için sizce neler yapılabilir?

Katılımcılar, engellilerin ve genel kamuoyunun bu durumdan pek haberdar olmadığını düşünmektedirler. Burada özellikle büyükşehirler ile kırsal kesim ayrımı ön plana çıkmış durumda. Kırsal kesimin AB'nin engellilere katkısı hakkındaki bilgisinin çok yetersiz olduğu üzerinde durulmuş. Katılımcılarımıza göre engellik alanında profesyonel olarak çalışanlar (engelli STK'sı yetkilileri, engellilere yönelik kamu hizmeti verenler, engellilere eğitim hizmeti verenler vs.) bu katkıdan bir miktar haberdar olsalar bile engelli ve engelli yakınlar pek haberdar değildir.

Katılımcılarımız, engellilerle ilgili AB'nin katkısından engellileri ve genel kamuoyunu haberdar edebilmek için eğitim çalışmalarının yapılması gerektiğini düşünüyorlar. Özellikle küçük şehirlerde bu farkındalığın daha az olduğunu buralara yönelik çalışmalar yapılması gerektiği düşünülüyor. Katılımcılardan bazıları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, belediyeler ve STK'ların bu bilgilendirmede görev alabileceğini düşünüyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ayrıca sosyal medyanın ve kamu spotlarının bu amaçla kullanılması önerilmiş. Engellilerden önce engellilere eğitim veren kurumlardaki eğitim personelinin eğitilmesi gerektiğini dūřunən katılımcılarımız var.

AB'nin engellilere yönelik katkılarında bahsederken bunun somut konular üzerinde yapılması gerektiği ve AB'nin engellilere yönelik somut katkılarının yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı dūřünülyor. Farkındalığı artırmak için AB'nin doğrudan STK'lar ile hatta engellilere yönelik projeler sayesinde engelliler ile muhatap olması da önerilmiş. Genel istek ise AB'nin görünürlüğü artırmak için engellilere projeler yoluyla daha fazla destek vermesi üzerine.

AB'nin engellilere katkısının anlatılmasında devletin üst düzey yetkililerine görev dūřtüđüne inanan katılımcılarımız var. Cumhurbaşkanı ve bakanların bunu anlatması gerektiğini dūřünüyorlar.

Farkındalığı artırmak için AB'deki engelli STK'ları ile Türkiye'deki engelli STK'ları arasında daha fazla bađ kurulması önerilmiş. Avrupa'daki engellilerle iletişimin artmasının genel olarak Avrupa ve Avrupa Birliđi hakkındaki farkındalığı artıracanı dūřünüyorlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellilere yönelik çalışan uzmanlar, engelli STK'ları ve engelliler AB Sürecinden sizce olumlu şekilde faydalandı mı?

Bu soru sadece odak grup çalışmalarında sorulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki bazı katılımcılara AB sürecinden faydalanma dendiğinde doğrudan AB fonlarından faydalanma şeklinde anlamaktadırlar, yani AB sürecinin hükümet üzerindeki ve dolaylı olarak yasalar ve uygulamalar üzerindeki etkisini göz ardı etmektedirler.

Katılımcıların bu sürecin katkısının olumlu olduğuna dair büyük çoğunlukla hemfikir olduklarını söyleyebiliriz ancak bu noktada bu faydalanmanın farklı açılardan yeterince olmadığı belirtilmiştir. Özellikle engellilerin görünürlüğü ile ilgili farkındalığın arttığı, hak temelli bakış açısının bu fonlar sayesinde yaygınlaştığı belirtilmektedir.

Avrupa Birliği her yıl, tam üyelik müzakeresi yapan Türkiye ile ilgili bir ilerleme raporu yayınlıyor. Bu ilerleme raporundan haberdar mısınız? Bu ilerleme raporlarında engellilik alanında belirtilen eksiklikler sizce Türkiye Devleti tarafından giderilmeye çalışılıyor mu?

Katılımcıların bir kısmı ilerleme raporlarından haberdar değildir. İlerleme raporlarından haberdar olmayanlar bu konuda kendisine yönelik herhangi bir bilgilendirme yapılmadığını belirtmektedirler. Bu katılımcılar ilerleme raporlarını engelli camiasına duyurmak için bir çaba sarf edilmesi gerektiğini düşünüyorlar ancak bunu kimin yapması gerektiği konusunda net bir fikir sahibi değiller.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Esasında bu raporlar AB Başkanlığınca ve başka kurumlarca yayınlanıyor ancak ilerleme raporları birçok konuyu kapsadığı için yani sadece engelliler hakkında olmadığı için, engelli STK'larının gündemine giremiyor. AB Başkanlığı ve/veya AB Delegasyonu veya engelli federasyon/konfederasyonları ilerleme raporlarını hedef gruplara göre konu bazlı olarak parçalı bir şekilde ilgili hedef gruba yönelik yayınlarsa daha etkin olabilir. Örneğin ilgili yıldaki ilerleme raporunda engellilerle ilgili eleştirileri engelli STK'larına rapor yayınlandıktan hemen sonra bir bülten olarak gönderilebilir.

Katılımcıların bir kısmı ise ilerleme raporlarından haberdardır ve bu raporları olumlu bulmaktadırlar. Haberdar olanların bir kısmı Türkiye'nin bu ilerleme raporlarında bahsedilen eksiklikleri gidermek için çaba harcadığını, bazı katılımcılar ise Türkiye'nin ilerleme raporlarında bahsedilen eksiklikleri gidermek için yeterince çaba harcamadığını düşünmektedirler. Bazıları da sadece kâğıt üstünde bu rapordaki eksikliklerin giderildiğini gerçek hayatta pek bir düzelme olmadığını belirtmektedirler. Bazı katılımcılar da 2016 yılından sonra siyasi problemler nedeniyle bu raporların etkisinin sadece engelliler açısından değil genel olarak da azaldığı kanaatine sahiptir.

Katılımcıların bir kısmı ilerleme raporlarındaki eksikliklerin giderilmesi konusunda engelli STK'larının daha fazla dâhil edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bazı katılımcılar ilerleme raporlarında belirtilen eksiklikler hakkında Türkiye'nin eyleme geçebilmesi için STK'ların devlet üzerinde baskı yapması gerektiğini düşünmektedirler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Avrupa Birliği değişik fonlar aracılığı ile engellilere y6nelik projeleri finanse ediyor. Bu projelerden haberdar mısınız? Hiç faydalandınız mı? Avrupa Birliği t6m proje desteklerinde, engelli katılımcılara ve engellilikle ilgili konulara pozitif ayrımcılık yapıyor. Bu t6r bir projeden derneğiniz veya 7evrenizdeki diğer engelli dernekleri faydalandı mı?

Avrupa Birliği tarafından finanse edilen projelerle ilgili olarak katılımcıların 7oğu haberdardır. Katılımcıların bir kısmı bu projelerden faydalanmak 6zere başvuru yaptıklarını ancak faydalanamadıklarını s6ylemişlerdir. Bir kısmı da dernek olarak faydalanamadıklarını ancak başka STK'lar vasıtasıyla bu t6r projelerin faaliyetlerine katıldıklarını s6ylemişlerdir. 6nemli bir b6l6m6 ise bu projeleri duyduklarını ancak faydalanamadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların kayda değer bir kısmı ise bu t6r projeleri hi7 duymadıklarını, herhangi bir katılanı da bilmediklerini belirtmişlerdir. Engelli STK'larının genel olarak bu t6r faaliyetlerden haberdar olmadıklarını s6yleyen katılımcılar vardır. Bu durum bu t6r proje duyurularının 6zellikle k676k yerleşim yerlerine ulaştırmada sıkıntı olduğunu g6stermektedir. Katılımcılardan birisi aynen řu şekilde g6r6ř6n6 iletmiştir: “Birebir bu projelerle ilgilenmiyorsanız haberdar olamıyorsunuz. AB bu projeleri engellilere uyarlayıp duyurabilmeli. Engelli STK'lara bu projelerin d6k6mleri g6nderilmeli ve t6m engelli STK'ların bu alana d6hil olması sağlanmalı.” Diğer bir katılımcı ise řu ifadeleri dile getirmiştir: “Projeler daha da basitleştirilebilir. Başvurular, proje yazma ve sunma 7ok zor. Bu zorluklar 7oğu g6zel 7alışmanın boşa gitmesine sebep oluyor.”

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ayrıca AB projelerinin hazırlanması belirli bir insan kaynakları kapasitesini gerektirmektedir. Özellikle taşradaki STK'ların bu tür bir kapasitesi yeterli değildir. Bu kapsamda bu tür STK'lara buna yönelik eğitimler verilmektedir. Türkiye çapında faaliyet gösteren STK'ları temsil eden bazı katılımcılar bu işlere uzman ayırmanın zorluğunu belirtmişler ve bu işin ayrı bir uzmanlık gerektirdiğini söylemişlerdir. Bu da gösteriyor ki ulusal düzeydeki dernekler bile AB projelerinden faydalanabilmek için yeterli uzmanlaşmayı sağlayamıyor. Bu durum, engelli STK'larının bu projelere daha fazla erişim sağlayabilmesi için AB projelerine başvuru mekanizmalarının kolaylaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Bazı katılımcılar ulusal fon sağlayıcıların desteği ile proje yaptıklarını ancak AB projesi yapmadıklarını, AB projesi yapmanın ayrı bir uzmanlık gerektirdiğini söylemişlerdir. Katılımcılardan bir tanesi Sivil Düşün programından ve IPA fonlarından bahsetmiştir. Projelere katılanlar bile genelde sahada gördükleri projelerin kaynağını tam bilmemekte, AB projesi olarak genel bir adlandırmaya tabii tutmaktadır. AB hibeleri genelde konu bazlı olduğu için açılan teklif çağrısının kendi STK'larının ihtiyaçları ile örtüşmediği için proje hazırlayamadıklarını belirten katılımcılar olmuştur. Doğrudan engellilik alanında daha fazla hibe programı açılması, engelli STK'larının katılımını artıracaktır.

Bu tür projelerden en bilinenleri Hayat Boyu Öğrenme, Gençlik ve Erasmus+ aracılığıyla gerçekleştirilen hareketlilik projeleridir. Katılımcılar, dernekleri veya başka kurumlar aracılığıyla bu sayılan türde projelere katılmışlardır. Ayrıca STK'lara yönelik IPA destekli projelere de katılanlar vardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar bu tür projeler sayesinde Avrupa'daki iyi uygulamaları gördüklerini söylüyorlar ve bunları Türkiye'de uygulamaya çalıştıklarını veya bunların Türkiye'de uygulanması için ilgili otoriteleri bilgilendirdiklerini belirtiyorlar. Bu tür projeler sayesinde Avrupa'daki kurumlar ile uzun süreli ilişki geliştirenler de var. Bu tür projelerden faydalanmış katılımcılar bu projelerin çok faydalı olduğuna inanmaktadırlar. Bu projeler sayesinde vizyonlarının geliştiğini, kurumlarının kurumsal kapasitesinin arttığını düşünmektedirler. Bu tür projelerden faydalanma konusunda büyükşehirlerdeki engelli ve engelli STK'larının daha avantajlı olduğu ancak küçük yerleşim yerlerindeki STK'ların bu hibelere faydalanmakta zorlandığı ifade edilmiştir. Küçük yerleşim yerlerine yönelik pozitif ayrımcılık yapılması talep edilmektedir.

Avrupa Birliği'nin de baz aldığı Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Bildirisi'nden haberdar mısınız? Bu tür uluslararası belgelerde engellilere tanınan hakları sizce Türkiye sağlıyor mu? Bu tür uluslararası belgelerin engellilerin haklarına erişimi konusunda faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

Katılımcıların bir kısmı Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Bildirisi'nden haberdar değildir. Ancak STK temsilcilerinin çoğu böyle bir belgenin varlığından haberdardırlar. İçeriği konusunda genelde detaylı bilgiye sahip değillerdir. İçeriği konusunda bilgi sahibi olan katılımcılarımız Türkiye'nin bu hakları sağlamakla ilgili olarak çalışmalar yaptığını ancak bunların daha çok yasal (teorik) zeminde kaldığını, uygulamaya geçirmede sıkıntılar olduğunu belirtiyorlar. Bunu esasında niyetin iyi olduğu ancak imkânların yeteriz kalması nedeniyle tam uygulanamadığı şeklinde yorumlayan katılımcılarımız da var.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Devlet bu tür sözleşmeleri imzaladıktan sonra sorumluluğu üzerine alıyor ve bu noktadan sonra bu işi takip edip devlet üzerinde baskı yapmak bazı katılımcılar tarafından biraz da STK'ların görevi olarak görülüyor. Bazı katılımcılar Türkiye'de engelli STK'ları ağının bu açıdan yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Her ne kadar Türkiye bu sözleşmedeki hakların tümünü sağlayamasa da bu tür bir sözleşmeye taraf olmasını olumlu karşılayanlar çoğunlukta. Bu katılımcılar, sözleşmenin bir dayanak olduğunu ve engelli haklarının ilerlemesine katkı yaptığını düşünüyorlar.

Engelli hakları bildirisinden haberdar olmayan katılımcılar bu konu hakkında yeterli bilgilendirmenin yapılmadığını düşünmektedirler. Bazı katılımcılar ise engelli camiasının yeterince araştırmadığı için bu tür belgelerden haberdar olamadığını söylemiştir.

Belgeden haberdar olan katılımcılarımız çoğunlukla bu tür belgelerin engellilerin hakları konusundaki bilinci artırmak açısından önemli olduğunu düşünüyorlar. Bir kişinin, hakkını savunabilmesi için, hakkını ve hakkının dayanağını bilmesi gerekir. Bazı katılımcılar bu tür sözleşmelerin kanun hükmünde olduğunu, dolayısıyla uygulanmasının mecburi olduğunu, engellilerin bu hakları bilmeleri sayesinde devlet üzerinde engelli hakları ile ilgili olarak baskı oluşturabileceklerini düşünüyorlar. Bazı katılımcılar bildirisinin engellilere bakış açısının merhamet temelli değil de hak temelli olarak görülmesi açısından bir dönüm noktası olduğunu, bu yüzden de hem dünyada hem de ülkemizde önemli bir değişimin başlangıcı olduğunu düşünmektedirler. Türkiye'de de engellilere bakışın çoğunlukla hala merhamet temelli olduğunu, bunu hak temelli hale getirebilmek için bu bildirisinin önemli bir dayanak olduğunu belirtmişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Daha önce herhangi bir AB projesi ile Avrupa'ya gittiniz mi? Gittiyseniz bu tecrübenin size faydası oldu mu? (Engelli hakları ile ilgili olarak) Herhangi bir şekilde AB üyesi ülkelerdeki STK'larla bir iş birliğinde bulundunuz mu? Türkiye'deki engelli STK'larının veya engellilik alanında çalışan kurumların Avrupa'daki benzer kuruluşlarla birlikte çalışmalarının faydası olur mu? Ne tür faydaları olabilir?

Katılımcıların çoğu herhangi bir AB projesiyle Avrupa'ya gitmemişlerdir ancak gidenlerin sayısı da az değildir ancak AB üyesi ülkelerdeki STK'larla iş birliğini kapsayan bir çalışma içinde olanların sayısı çok azdır. Avrupa'ya gitmiş olan katılımcılar daha çok Erasmus+, LLP gibi fonlarla bu ülkelere hareketlilik gerçekleştirmiş kişilerdir. Katılımcılar orada gördükleri yenilikçi uygulamalardan ve bu uygulamaları Türkiye'ye transfer etmek için gerçekleştirdikleri çabalardan bahsetmişlerdir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler Türkiye'deki engelli STK'larının Avrupa ile bağ kurmada oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu durum hem engelliler için hem de Türkiye'nin AB üyeliği açısından olumsuzdur. Avrupa Birliği'nin 2020-2030 stratejisini düşünecek olursak engellilik alanında Avrupa Birliğindeki entegrasyonun hızlanarak artacağını görebiliriz. Türk engelli STK'ları bu farkı kapatabilir ve Türkiye aday ülke statüsünden, üye ülke statüsüne yükseldiğinde Türkiye bu bağlar sayesinde engelliler alanında entegrasyona çok daha hazır olabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar Türkiye'deki engelli STK'larının veya engellilik alanında çalışan kurumların Avrupa'daki benzer kuruluşlarla birlikte çalışmalarının řu aıllardan faydaları olabileceğini dűřünmektedirler:

- Avrupa'daki engellilik alanında yapılmış çalışmaları inceleme fırsatı yakalamak, Türkiye'deki eksiklikleri anlamak ve iyi uygulamaları ülkemize transfer etmek.
- Türkiye'deki ve Avrupa'daki farklı çalışma ve uygulamaları kıyaslamak ve bu sayede hangisinin daha iyisi olduğunu belirleyerek geliştirmek.
- Engellik alanında çalıřanların profesyonel anlamda birbirlerinin tecrűbelerinden faydalanabilmesini ve hatta birlikte yenilikçi yöntemler geliřtirebilmelerini sađlamak.
- Türkiye'de engellilik alanında çalışanların ufkunu amak, vizyonunu geliştirmek.
- lkeler arası önyargıların ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak.
- Türkiye'deki mevzuat dűzenlemelerine katkıda bulunurken Avrupa'daki iyi uygulamaları örnek alabilmek.
- Avrupa'nın kűltürünü ve bu kűltürün engellilerin yařamına etkisini anlamak. (lkemizin kűltüründen kaynaklı bazı önyargıları daha iyi kavramak için bařka kűltürleri görmek faydalı olabiliyor, örneđin bizde engelli çocuđa yönelik korumacılık Avrupa'ya göre daha fazla ve bu engellinin bađımsız yařam yetenekleri geliřtirmesini zorlařtırıyor.)
- Avrupa'da devlet engellilere ne tűr destekler sađlıyor incelemek ve bu talepleri Türkiye Cumhuriyeti'nden istemek.
- Türkiye ve Avrupa'daki engellilerin kaynaşmasını sağlamak. (Bu sayede yalnız olmadıklarını anlayacaklardır.)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

-Türkiye'deki engelli STK'larının hak temelli engelli hakları savunuculuğu alanında kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmak. (Avrupa'daki STK'lar hak temelli, Türkiye'de ise engelli STK'ları daha çok dayanışma temelli kuruluşlar. Bu STK'lar arası iletişim ve iş birliği, Türkiye'deki engelli STK'larının dönüşmesine faydalı olabilir.)

-Türkiye'deki ve Avrupa'daki engelli STK'larının çatı örgütler vasıtasıyla ortak problemler ile ilgili olarak çalışmalar yapabilmelerini sağlamak.

-Farklı ülke STK'ları arasında fiili iş birliği imkânları yaratmak, sinerji oluşturmak.

-Engellilere yönelik yapılacak uygulamalar hakkında Türkiye'deki engellileri motive etmek, cesaret vermek. (Avrupa'daki uygulamalar genelde bizden daha iyi durumda, birçok farklı fikrin reel olarak uygulanabilir olduğunu görmek engelli camiasını devletten talepte bulunmakta (savunuculuk) daha da cesaretlendirecektir.)

Bazı katılımcılar, engelli STK'larının bu tür çalışmalar yaparken önemli faydalar elde ettiklerini, ancak bunu Türkiye'deki diğer STK'lara yaygınlaştırma konusunda eksiklikler olduğunu düşünmektedirler. Avrupa ile iş birliği sonucu elde edilen tecrübenin Türkiye'deki diğer STK ve ilgili kuruluşlarla paylaşılmasının sağlanması gerektiğini düşünüyorlar. Bu katılımcılar engelli STK'sı çatı kuruluşlarının uluslararası iş birliği konusunda Türkiye'deki engelli STK'larına yeterince örnek olamadığına ve bu çatı kuruluşların bu tür iş birliklerine yeterince hazır ve açık olmadığına inanmaktadırlar. Örnek olarak ise Engelliler Konfederasyonu'nun, Avrupa Engelliler Forumunun sadece onursal üyesi olup fiili üyesi bile olmadığı verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Avrupa'daki kuruluşlarla çalışmanın usulü ile ilgili de eleştiriler yapılmıştır. Bunların daha çok zamana bağlı AB tarafından fonlanan projeler şeklinde geliştirildiği bu açıdan da sürdürülebilir olmadıklarına dair eleştiriler vardır. Bu da elde edilen çıktıların kalıcı olamamasına neden olmaktadır.

Katılımcılar bu tür iş birliği faaliyetlerinde imkânların doğru kişilerce kullanılmasının önemine de değinmişlerdir. Özellikle bu tür yenilikçi uygulamaları doğrudan Türkiye'ye aktarabilecek imkâna sahip olan kişilerin bu tür çalışmalarda olmasının daha fazla fayda sağlayacağı düşünölmektedir.

Türkiye Avrupa Birliğine tam üye olsa sizce bunun Türkiye'deki engelli haklarına olumlu katkısı olur mu?

Katılımcılar genel olarak Türkiye'nin AB üyesi olmasının ölkemizdeki engelliler için olumlu olacağını düşünmektedirler. AB üyelik sürecinin devlet tarafından engellilere tanınan ancak uygulamasında sorunlar olan hakların uygulanmasına katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Bazı katılımcılar bu üyeliğin Türkiye'de demokrasinin gelişimine katkı sağlayacağını bu sayede de engellilerin devletten hakları ile ilgili hesap sormalarının kolaylaşabileceğini düşünmektedirler. AB'ye üyeliğin olumlu katkıları olacağını düşünen katılımcıların bir kısmı üyelik olmadan da AB'nin bu konuda (engelli hakları alanında Türkiye'ye baskı yapma) maksimum çabayı sarf etmesini istemektedirler. Az sayıda katılımcı ise AB üyeliği ile Türkiye'deki engelli hakları arasında doğrudan bir bağlantı olmadığını belirterek bu sorumluluğun (engellilere daha iyi hizmet sunma) Türkiye Devletine ait olduğunu düşünmektedirler ve AB'nin bu konularda Türkiye'ye karışmasına olumsuz bakmaktadırlar.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bu kişiler halihazırda ülkemizde engelli hakları konusunda zaten önemli ilerlemeler olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar AB üyeliğinin Avrupa ile entegrasyonu hızlandıracağını, vize sorununu çözeceğini bu sayede engellilerin de Avrupa'daki yenilikçi çalışmaları yakından görme fırsatı yakalayacağını düşünmektedirler. Bu sayede engellilerin ve engellilik alanında çalışanların Avrupa'daki olumlu uygulamaları daha kolay ülkemize transfer edebileceğini düşünmektedirler.

Birçok katılımcı engellilere ilişkin olarak farklı alanlarda (sosyal dahil etme, istihdam, eğitim vs.) AB üyeliğinin katkıları olacağından somut örneklerle bahsetmişlerdir. Bunu da daha çok Avrupa'daki daha iyi uygulamaların buraya aktarılmasında AB üyeliğinin katkısı olacağına dair inançlarına dayanarak söylemişlerdir.

AB'ye üyeliğin genel olarak (engellilik alanı dışındaki alanlarda da) Türkiye için iyi olacağını, ekonomik duruma olumlu yansıtacağını düşünmektedirler. Artan ekonomik refahın da engellilere tanınabilecek hakları artıracağına dair bir kanaat de katılımcılar arasında yaygın. Bu düşünce ülkemizdeki ekonomik sorunları aşmadan engellilere yönelik çok da fazla bir şey yapılmasının zor olduğu düşüncesine dayanıyor.

AB, Türkiye'deki engelli haklarını geliştirmek için sizce neler yapılmalıdır?

Katılımcılar Avrupa Birliği'nin, Türkiye'deki engellilere farklı açılardan katkıları olabileceğini düşünmektedirler. Ancak bunu yapabilmek için AB kurumlarının, Türkiye'deki engellileri daha iyi tanıması gerektiğini, duygusal ve kültürel açıdan engellilerin ihtiyaçlarını daha iyi bilmeleri gerektiğini düşünmektedirler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bu amaçla Türkiye'deki engellilik sorunun doğrudan ölçen bazı faaliyetlerin AB tarafından yapılması gerektiği vurgulanmıştır. AB'ye doğrudan engelli aileleri ile görüşmesi tavsiye edilmiştir. Bunun için de engelli STK'larının st kuruluşları ile irtibata geçilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Hatta doğrudan Türkiye'deki engelli STK'ları ile komisyonlar kurarak Türkiye'deki gelişmeleri takip etmesini öneren katılımcılar da vardır. AB'nin Türkiye'deki engellilerin durumu ile ilgili izleme mekanizmasının yetersiz olduğu, AB'nin bunu geliştirmesi gerektiği dşnlmektedir.

Bazı katılımcılar, AB'nin engellilikle ilgili bir otorite kurarak tüm ye ve aday ülkelerdeki engelli hakları konusunda denetim yapmasının çok faydalı olacağını belirtmişlerdir. AB'nin kuralları olduğu ancak yaptırımlarının yetersiz olduğunu belirten bazı katılımcılar, AB'nin talep ettiği hususlarla ilgili olarak yerine getirilmeyen konular için bir yaptırım mekanizması kurması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bazı katılımcılar AB'nin desteklediği projelerin faydalı olduğunu ancak yeterince denetlenmediğini bu yüzden de istismar edilebildiğini söylemişlerdir.

AB ile Türkiye arasındaki son yıllarda artan siyasi tansiyonun da AB'nin engellilere yönelik desteğini sınırlandırdığını düşünen bazı katılımcılar bir an önce bu sorunların ozlerek uyum yasaları kapsamında engelli hakları ile ilgili konulara odaklanılmasını istemektedirler.

AB'den engelli haklarının uygulanması konusunda hkmetle daha fazla baskı yapması gerektiğini söyleyen katılımcılar var ve bu katılımcılar Türkiye'nin imza atmış olduğu anlaşmalara uymaya zorlanması konusunda AB kurumlarının daha etkin olmasını istemektedirler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bazı katılımcılar ise AB'nin yeterince baskı yaptığını düşünüyorlar. Ancak AB'nin engellilere katkı sağlamak için sağladığı fonların yeterince etkin bir şekilde dağıtılmadığına dair eleştiriler var. AB'nin yaptığı çalışmaların taşraya erişmesi gerektiğini düşünüyorlar. AB'nin ayrıca özellikle altyapı (erişilebilirlik) alanında katkı sağlamaları istenmiştir. Bu talep daha çok fon sağlanması ile ilgili bir taleptir. Bu tür konu bazlı olarak belirli alanlara öncelik verilmesini içeren görüşlerin yanı sıra özellikle bazı katılımcıların, Türkiye'de engellilik alanına dayanışma ve vicdan temelli değil de hak temelli bakılmasını sağlamak için AB'nin desteğini istedikleri görülmüştür. Sorunun temelini, bakış açısı farklılığı olduğunu düşünen bu katılımcılar, AB'nin engellilik konusuna hak temelli baktığını ve bu alanla ilgili olarak Türkiye'deki engellilere yapacağı en önemli katkının bu düşüncenin Türkiye'de yayılmasına destek verilmesini düşünmektedirler.

AB'nin sorumluluklarını yerine getirdiğini düşünen bazı STK temsilcileri, Türkiye'deki engelli STK'larının bu konuda bir şeyler (AB'nin makro düzeyde takip ettiği hususlar ile ilgili olarak savunuculuk yaparak Hükümet'e baskı oluşturmak.) yapması gerektiğini düşünmektedirler. Esasında bir üst kuruluş olarak AB'nin görevini yaptığını, mesela ilerleme raporları çıkardığını ancak Türkiye'deki STK'ların bunları yeterince takip etmediklerini düşünenler vardır. Türkiye'deki STK'ların ilerleme raporlarının gölge raporlarını hazırlayarak AB'ye sunulan raporların geçerliliği ve doğruluğu yönünden incelenmesini sağlamaları gerektiği görüşü dile getirilmiştir. Bazı katılımcılar sadece STK'lara değil başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurumlarına da AB tarafından daha fazla destek verilmesini istediklerini söylemişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AB'nin engellilik konusundaki destekleri sizce etkin bir şekilde dağıtılıyor mu? Sizce engelli STK'larına yönelik desteklerin dağıtılmasında sorunlar var mı? Proje başvurusu yapmak zor mu? Bürokrasi ağır mı? Bu projelerin uygulanma şekli ile ilgili düşünceleriniz nedir? Bu projelerin daha faydalı olması için neler önerirsiniz?

Katılımcıların AB'nin engellilere katkı sağlamak için sağladığı fonların yeterince etkin bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığına dair soruya verdikleri yanıtlar çeşitlidir. Katılımcıların önemli bir kısmı bu konuda detaylı bilgiye sahip olmadıklarını ancak kendilerinin bu fonlara erişemediğini belirtmişlerdir. Bir kısmı bu fonlara erişim konusunda kendi derneklerinin kapasitesinin yetersiz olduğunu düşünmekle birlikte, bu mekanizmaların elden geldiğince basitleştirilmesini istemişlerdir. Yani doğrudan etkin değildir dememişlerdir ancak kendilerinin bu fonlara erişimde sıkıntı çektiğini söylemişlerdir. Fonlarla ilgili bilgilendirmenin engelli STK'larına erişemediğine dair kanaat de bir hayli yaygındır. Bazıları bu fonların etkin dağıtılmadığını düşünmekte ve AB'nin bu konuda daha hassas olmasını beklemektedirler. AB'nin yaptığı çalışmaların taşraya erişmesi gerektiğini düşünüyorlar. Bu fonların ve çalışmaların hep bazı büyükşehirlerdeki bazı STK'larla sınırlı kaldığını düşünmektedirler. Katılımcıların az bir bölümü de bu fonlara erişimin kolay olduğunu düşünmektedirler. Özellikle AB projesi uygulama tecrübesi olan STK temsilcileri bu şekilde düşünmektedirler. Fonlara ulaşmada bürokrasinin ağırlığından değil de daha çok bu noktadaki STK'ların insan kaynaklarının yetersizliğinden dem vurulmuştur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar genel olarak AB projelerinin miktarının artırılmasını istiyorlar. Birçok konuda destek veren AB'nin doğrudan engellilere yönelik yeterince destek vermediğine yönelik eleştiriler var. Katılımcıların çoğunlukla STK temsilcisi olması dolayısıyla AB'nin katkıları deyince ilk akla gelen AB fonları olmuş durumda. AB fonlarının dağıtılmasında etkinlik problemi olduğuna inanan katılımcılarımız var. AB fonları için profesyonelleşmenin gerektiğini, bunu da birçok STK'nın başaramadığını bu yüzden de hibelerin profesyonelleşmiş bazı STK'lar tarafından alındığına inanan katılımcılar çoğunlukta. Hep aynı büyük STK'ların bu fonlardan faydalandığını bunun da bu tür desteklerin engellilere ulaşmasını zorlaştırdığını düşünüyorlar. Bu başvuru prosedürlerinin çok ağır olduğuna dair eleştiriler de bazı katılımcılarca dile getirilmiş. Proje hazırlama, onaylanma ve uygulanma sürecinin çok uzun olduğuna yönelik eleştirilerin yanı sıra finansal desteğin proje süresi ile kısıtlanmasının sürdürülebilirliği azalttığına yönelik eleştiriler oldukça yaygın durumda.

Bazı katılımcılarımız Türkiye'de yabancı dil bilme oranının düşüklüğünün de bu desteklerin yaygınlaşmasını engellediğini, İngilizce bilen insan kaynaklarına sahip olmayan STK'ların bu süreçlerden doğal olarak elendiğine inanmaktadırlar. Bu sıkıntıyı aşmak için engelli STK'larına bu projeler konusunda destek veren danışman şirketlerin olması gerektiğini düşünen katılımcılar vardır. Birçok katılımcı AB desteklerini sürekli aynı engelli STK'larının almalarından duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bazı STK'lar ise bu desteklerin adil ve etkin bir şekilde dağıtıldığına inandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle devletin dağıttığı benzer fonlara göre daha adil olduğunu söyleyen katılımcılarımız vardır.

Katılımcıların bir bölümü AB'nin STK'lara sunduğu fonların daha çok araştırma geliştirme raporlama alanlarında olduğu bunların daha somut projelerle yer değiştirmesinin daha etkin olacağını düşünmektedirler. Bu bakış açısına göre fonlar daha somut çıktısı olan projelere kaydırılmalıdır. Hatta doğrudan engelli ve engelli ailelerine AB'nin maddi destek sunmasını isteyen katılımcılar da vardır. Az sayıda katılımcı ise AB projelerine başvuru mekanizmalarının zor olmadığını düşünmektedirler.

Projelerde engellilerin katılımına daha fazla özen gösterilmesi gerektiği söylenmiştir. Proje çalışmalarının daha alt düzeye yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu talep hem daha küçük derneklerin bu projelerden faydalanmasının sağlanmasını istemekte, hem de derneklerdeki daha alt düzeyde çalışan veya gönüllü olup doğrudan engellilikle uğraşanların da daha fazla yararlanabilmesini istemektedir.

Derneğinizin AB fonlarından faydalanma konusunda yeterince etkin olduğunu düşünüyor musunuz? Değilse derneğinizin temel eksikliği nedir ve bunu sağlamak için ne tür destekler gerekmektedir?

Katılımcıların küçük bir bölümü derneklerinin AB fonlarından faydalanma konusunda etkin olduğunu düşünmektedir, ancak önemli bir bölümü bu konuda yeterince iyi olmadıklarını düşünmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Derneklerin AB fonlarından faydalanma konusunda katılımcılar tarafından belirtilen etkin olamama sebeplerini řu şekilde sıralayabiliriz:

- Proje konularının derneğin faaliyet alanıyla uyuşmaması. Engellilerle ilgili daha fazla teklif çağırısı açıklanması gerektiğini düşünüyorlar.
- İnsan kaynakları yetersizliği (yabancı dil, proje eğitimi vs.) Derneklerin çoğunun tam zamanlı personeli olmaması.
- Proje sürelerinin kısa ve sınırlı olması bunun da engellilerin ihtiyaçlarını karşılamada kesintilere neden olması.
- Proje yazım aşamasının aşırı profesyonel olması bunun da dernekleri profesyonel şirketlere yönlendirmesi ve profesyonel şirketlerle yaşanan problemler.
- Teklif çağırılarının duyurusunun yetersizliği (Aslında bu konuda düzenli hizmet veren internet siteleri var ancak engelli STK'ları bu siteleri bilmiyorlar)
- Engelli STK'larının kendi aralarındaki iş birliğinin yetersiz olması ve bu nedenle birinin elde ettiği tecrübenin diğer STK'ya aktarılamaması.
- Fonların dağıtımının adil olmadığı (Az sayıda katılımcı bu işlerin ancak torpille halledilebildiğini düşünmektedirler.)
- Fon dağıtımında geçmiş maddi kaynakların bir kriter olması ve engelli STK'larının özellikle de yerelde bu şartı karşılamada yetersiz olması.
- Engelli STK'larının çalışma prensibinin gönüllülüğe dayanması ancak proje hazırlama işinin oldukça profesyonel bir çaba gerektirmesi nedeniyle küçük derneklerin başvuru yapamaması.
- Avrupa'daki STK'larla iş birliği imkânlarının yetersiz olması.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Katılımcılar AB fonlarından daha iyi faydalanmak için řu tür destekler istemişlerdir:

-Kamu kurumları (kaymakamlık proje ofisleri) veya AB tarafından proje yazmayı bilen eleman tahsis edilmesi.

-Fonlar hakkında daha fazla bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi.

-Fonlardan faydalanmak için derneklerin insan kaynaklarını geliştirici projeler yapılması.

-Proje duyurularının iletişim problemi olan engellilere yönelik de yapılması (örneğin görme engellilerin başvuruda bulunabilmesi için sesli teklif çağrıları yayınlanmalı. Proje ile ilgili tanıtım duyuru çalışmalarında hedef kitlenin engelliler olduğunun farkında olunmalı mesela teklif çağrısı tanıtım toplantılarında işaret dili çevirmeni de yer almalı.)

-Engelli STK'sı çatı kuruluşlarının (federasyonlar konfederasyonlar) bu konuda engelli STK'larına yol göstermesi bu amaçla da AB delegasyonunun bu çatı kuruluşlarla iş birliği yapması.

-Avrupa'daki STK'larla bağ kurabilecek çalışmaların organize edilmesi. STK'lar bu tür ağlara üye olmak istemektedirler.

Avrupa Birliği değişik fonlar aracılığı ile engellilere yönelik projeleri finanse ediyor. Sizce Türkiye'deki engelliler AB'nin bu alandaki desteğinin farkında mı? Farkındalığı artırmak için neler yapılabilir?

Katılımcıların kahir ekseriyeti Türkiye'deki engellilerin AB'nin bu alandaki desteğinin farkında olmadıklarını söylemişlerdir. Engelli bireyin eğitim seviyesi düştükçe bu konudaki farkındalığın da azaldığı genel kabul görmektedir. Ayrıca kırsal kesimde bu farkındalığın çok daha düşük olduğu da katılımcıların genel olarak ittifak ettikleri bir kanaattir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ayrıca bazı katılımcılar bu farkındalığın her geçen gün arttığını düşünmektedirler. Katılımcılarımızdan bazıları engellilerde farkındalık az olsa bile engelli STK'larının AB'nin destekleri konusundaki farkındalıklarının daha iyi durumda olduğunu söylemişlerdir.

Farkındalığın artması için önerilen faaliyetleler şunladır:

- Desteklenen proje sayısının artırılması.
- Engellilerin proje faaliyetlerine katılımının artırılması.
- Proje yürütmüş engelli STK'ları ile diğer STK'lar arası iş birliğinin artırılması. (zellikle elde edilen proje çıktılarının yaygınlaştırılmasında)
- İlgili makamların engelli STK'ları ile doğrudan çalışarak bu tür tanıtım faaliyetleri yürütmeleri,
- Engelli dernekleri bu konuda engellilere yönelik bilgilendirmeler yapmalı. Bazı dernekler bu konularda engellilerin bilgilendirilmesi için ayrı bir kurum oluşturulmasını talep etmektedirler.
- Yaygınlaştırma faaliyetleri (sosyal medya, afiş, broşür, toplantılar vs.)
- Projelerde elde edilen sonuçların sürdürülebilirliğinin artırılması ve daha geniş kitlelerle ulaşacak şekilde yaygınlaştırılması.
- Farkındalık artırıcı faaliyetlerde iletişim problemi olan engellilerin bu engel durumuna göre tedbirler alınması.(İşaret dili tercümesi, sesli betimleme vs.)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Katılımcıların çoğunluğu aktif olarak engelli STK'larının yöneticileridir. Bir kısmı engelli STK'larında alt düzey yönetici, bir kısmı engellilere yönelik eğitim hizmeti verenler, bir kısmı da geçmişte engelli STK'larında çalışmış olanlardır. Katılımcıların önemli bir kısmı engelli veya engelli yakınıdır. Bu durum esasında Türkiye'deki engelli STK'larının yapısını da ortaya çıkaran bir durumdur. Engelli STK'ları genellikle engelli veya engelli yakınları tarafından kurulan kuruluşlardır.
- Türkiye'deki engellilere yönelik hizmetlerle ilgili genel düşünce hala bu hizmetlerin yetersiz olmakla birlikte geçmişe göre bir gelişme kat edildiğine yöneliktir. Halen bu hizmetlerle ilgili birçok eksiklikten bahsedilmiş olsa da eskiye göre durum iyi olduğu genel kabul görmektedir. Ancak 2000'li yıllardaki gelişim sürecinin 2010'lu yıllarda pek sürdürülemediği düşünölmektedir.
- Katılımcıların çoğunluğu Avrupa'nın engellilere yönelik hizmetler açısından Türkiye'den ileri olduğunu düşünmektedir. Bu da ister istemez AB sürecine bir desteğe dönüşmektedir. Avrupa Birliği'ne üyelik süreci sayesinde engellilere yönelik hizmetlerin Avrupa seviyesine gelmesi öngörülmektedir. Bazı açılardan Türkiye'deki uygulamaların Avrupa'dan daha iyi olduğunu düşünen engelli STK temsilcileri de vardır. Bazı katılımcılar engellilere yönelik hizmetlerin kalitesi ile ülkenin ekonomik düzeyi arasında bağ kurmaktadırlar. Bu katılımcılar, Türkiye'deki engellilikle ilgili hizmetlerin Avrupa seviyesine gelebilmesi için Türkiye'nin ekonomik olarak Avrupa seviyesine gelmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- Katılımcıların çoğunluğu, AB sürecinin Türkiye'deki engellilerin haklarının gelişimine olumlu katkı yaptığını düşünmektedirler. Hatta AB sürecindeki yavaşlamanın engelli haklarındaki yavaşlama ile paralel olduğu düşünölmektedir. Özellikle Engelliler Kanunu'nun çıkmasında AB sürecinin etkili olduğuna dair bir kanaat vardır. Burada üzerinde durulması gereken bir bakış açısı da Avrupa Birliği üyelik sürecinin etkisi ile çıkan kanunların uygulamasında ciddi sorunlar olduğudur. Yani kanunlarımız iyi ancak uygulanmasının kötü olduğu şeklinde özetlenebilecek bir bakış açısı yaygındır. Bu da daha çok kamu görevlilerince Kanunların yerine getirilmediği suçlanmasına dönüşmektedir. Katılımcılar AB sürecinin AB üyeliği ile neticelenmesinin engelli haklarını geliştireceğini düşünmektedirler, ancak AB'nin üyelik sonrasında sadece Kanunları değil uygulamaları da denetlemesi gerektiğine inanmaktadır.
- AB'nin engellilere yönelik vermesi gereken desteklerle ilgili sorumuza daha çok somut destekler olarak cevap verilmiştir. Doğrudan engellilere ulaşabilen destekler sunmasının daha doğru olacağı fikri paylaşılmıştır. Yani raporlama araştırma değil de engelli bireyin sorununun doğrudan giderilmesi öncelenmektedir.
- Katılımcılar, engellilerin AB'nin engelli haklarına katkısından yeterince haberdar olmadıklarını düşünmektedirler. Burada özellikle büyükşehir kırsal kesim ayrımı yapılmış ve kırsal kesimdeki engellilerin ve engelli yakınlarının AB sürecinden hem genel olarak hem de engellilere katkısı açısından haberdar olmadıkları vurgulanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

➤ AB projelerinden faydalanan ve faydalanmayan katılımcılar vardır. Bu tür desteklere genel olarak olumlu bakılmaktadır. Faydalanmayanların önemli bir kısmı da çevrelerinde AB fonlarından faydalanan dernek ve engelli bireyleri tanımaktadırlar. Örnek veren katılımcılar IPA fonları ve Erasmus+ fonlarından bahsetmişlerdir. Genel olarak bu tür desteklerin yaygınlaştırılmasını ve engellilerin daha çok erişebileceği hale getirilmesini talep etmektedirler.

➤ Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Bildirisi hakkında katılımcıların bir kısmı haberdardır. Katılımcılar BM süreçleri ile AB'yi esasında pek de birbirinden ayırt etmemektedir. Bu belgeden haberdar olan katılımcılar buradaki haklarını talep etme konusunda engelli STK'larına önemli görevler düştüğünü düşünmektedirler. Türkiye'nin de imzaladığı bu belgeler sayesinde katılımcılar engelli haklarına ulaşabileceklerini ummaktadırlar ancak burada daha önce de belirtilmiş olan temeldeki eleştiri durmaktadır. Mevzuata dâhil edilen kanun ve yönetmeliklerin uygulamasında önemli aksaklıklar vardır bu yüzden de bu tür üst düzey belgelerin onaylanması kadar uygulanması da önemlidir.

➤ Katılımcıların oldukça küçük bir miktarı Avrupa'daki engelli STK'ları ile iş birliği içerisinde bir faaliyet yapmışlardır. Bu tür faaliyetlere katılanlar genelde bu tecrübeden olumlu bahsetmektedir. Uzun süreli somut iş birliklerine dönüşemese de katılımcıların ve derneklerinin vizyonlarını geliştirdiği düşünülmektedir. Bu tür iş birliklerine bakış açısı oldukça olumludur ancak bu tür iş birlikleri oluşturmanın zorluğundan bahsedilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

➤ AB'nin engellilikle ilgili desteklerinin doğru dağıtılması ile ilgili olarak fonlardan yararlanmayan katılımcıların çok somut bir fikri yoktur. AB fonlarından faydalanan veya faydalanmak için çaba gösteren katılımcılar bu fonların dağıtılmasındaki bazı hususları eleştirmişlerdir. Bunlardan en önemlisi bu fonlara erişimin zor olduğu ve belli başlı STK'ların bu fonlara ulaşabildiği şeklindedir. Bazı katılımcılar ise bu fonlara erişimle ilgili olarak STK'ların eksikliklerini dile getirmişlerdir. Başta insan kaynakları yetersizliği olmak üzere farklı sebepler nedeniyle bu fonlara erişilemediği düşünölmektedir.

➤ Mülakatlarda göze batan bir bakış açısı farklılığı da engelli STK'larının kendilerini tanımlama şeklidir. Özellikle büyükşehirlerdeki STK'lar kendilerine hak temelli olarak tanımlamışlardır. Avrupa Birliği de STK'lara bu gözle bakmaktadır ancak özellikle kırsal kesimdeki STK'lar daha çok yardımlaşma ve dayanışma temellidir. Çoğunluğun hak temelli olmaması Türkiye'deki engelli STK'larının savunuculuk yapmasına engel olmaktadır. Bu durum Türkiye'deki engelli STK'larının etkinliğini sınırlamaktadır. Avrupa Birliği'nin engelli STK'larının yardımlaşma temelli olmaktan hak temelli olmaya geçişi esnasında katkısının olduğuna ve bu katkının artarak devam etmesi gerektiğine dair bir görüş göze çarpmaktadır.